

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Fizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.)
 Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizet-
 ek. Minden pénz Gáli Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-uteza 5. sz.)

Miért üldözz engemet . . .

Bűn gyermeke! szived felett
 Sötét felhő lebeg,
 Haragja zúg, villáma sújt . . .
 Ki nem kerülheted.
 . . . Fáraszt a kék? . . . az élvezet? . . .
 A dobzodás, csömör? . . .
 Hiába minden földi jó? . . .
 Ellankaszt, elgyötör?
 — A vigalom testvére: gyász!
 Pazarlásé nyomor,
 Könnyelműséggel jár a bűn,
 Mely mint az ár, sodor.
 Boldog ha vagy, boldog ha léssz,
 Csak Krisztussal lehetsz :
 Lépcső a hit, a melyen át
 A mennybe felmehetsz . . .
 Eredj, eredj a vész elől,
 Ki keblére fogad :
 A názárethi Jézus az,
 Ki téged hívogat . . .

Nem érted-é, nem hallod-é
A nyájas szózatot :
»Oh jöjjetek, pihenjetek,
Kik megfáradtatok! . . .«
Nem érted-é, nem hallod-é,
Mit mennydörög szived,
— Felhője zúg, villáma sújt : —
»Mért üldözs engemet?! . . .«

Rédiger Géza.

Feltámad a lélek.

Szeretjük e földet. Ez a mi bálványunk. Rövid perczeket ad nekünk és mégis ragaszkodunk hozzá. Egy-egy mosolyt látunk arczán és azt hisszük, hogy ez a legjobb barátunk. Elküldi a tavaszt, meghosszabbodnak a napok és mi azt hisszük, hogy már nem is lesz vége az örömnök és a virulásnak.

Anyyra kedvezünk annak, a mi mái, hogy teljesen feledjük, az a mi örökké való. Anyyra bálványozzuk testünket, hogy feledjük azt, a mi annál ezerszer nemesebb. Anyyra gyönyörködünk a fénylő sugarakban, hogy feledjük a napot, mely melegít és éltet. Anyyra bízunk a jelenben, hogy feledjük a multat és nem törődünk a jövővel.

Ha eljön az estve, mécsvilágot gyűjtünk, mert félünk a sötétől. Ha megdördül az ég, imádkozni megyünk, mert félünk, hogy elveszünk. Ha a betegség lesújt, segélyért kiáltunk, mert rettegünk a haláltól.

Egész földi életünk csak egy pillanat, összes testi erőnk csak egy sóhajtás és mégis azt hisszük, kedves az élet és jó a mi szeminkkel nézni a napot.

Ugy is van, kedves az élet és mindenki ajakára veszi a Jézus szavát, midőn közelgni látja a halált: Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár!

De ki nem tudná, hogy hiába a fohász, hiába minden ragaszkodás, mert senki sem kerülheti el a nagypénteki gyászuapot. Akár a kereszten, akár az ágyban ér el, mindenütt egyforma a halál. Mindig és mindenütt ugyanaz a vége: egy kihült, elnémult tetem, melyben megvan minden, meg a szív, meg a vér, az agy és a csontok, minden, csupán csak egy nincsen, a mi az ember volt, a mi szólott, mint proféta, itélt, mint igaz bíró, szeretett, mint anya, reménykedett, mint ifju, kormányozott, miut bölcs hadvezér, jószolt mint látnok, elragadott, mint költő, tanított, mint mester, teremtett, mint isteni lélek. Ez a lélek, csupán csak ez a parányi, láthatatlan hatalmasság nincs a kereszten, nincs a koporsóban.

Hol van a lélek? Miért keresitek a halottak között? Miért szolgáltok a testnek még most is, mikor látjátok, hogy csak a lélekben van az erő, csak ő nem ölhető meg? Miért nem értitek meg, hogy nem a mécsvilágnál láttok, nem a nyelvetek beszél, hanem az, a mi mindenek felett uralkodik: a lélek.

Az Isten lelke ti bennetek van. Ti az Isten templomai vagytok. Támadjon fel bennetek a lélek és az gyűjtsön világot. Annak szemével nézzétek az életet, ítéljétek meg a munkát, bíráljátok a halált, és megfognátok látni, hogy az élet csak azért szép, mert a lélek adja meg annak a színt, az örömet, a gyönyört, a kellemet és mindazt, a mi megérdemli, hogy szeressük és ragaszkodjunk hozzá.

Nemcsak a halál után, hanem a halál előtt is feltámad a lélek és ez a feltámadás az, a melyre nekünk és ennek a világnak most szüksége van. Lelket leheljétek munkátokba, lélek hassa át valótokat. Vegyétek le róla azt a nehéz követ, a mely a földre nyomja és emeljétek fel fejéteket bátorsággal, bizalommal, mert csak az hal meg, a ki a testet és annak gyarlóságait szolgálja.

Feltámad a lélek és teremt új világot! A ki ennek a világnak polgára akar lenni, hidje, hogy van feltámadás!

Hidje, hogy a feltámadás itt megkezdődik, a síron túl, az örök életben folytatódik. Hidje mindenki, hogy a mely lélek nem kezdett élni itt a földön, annak nem lesz mit folytasson ott.

Ébredjen fel álmából minden lélek! Teremjen gondolatot, szépet, nagyot, nemest, mert erre szüksége van az egyének is, de szüksége a nemzetnek is.

A feltámadás ünnepe itt van. Támadjon fel minden lélek és kezdjen új életet!

Boros György.

Az unitárius papság és a millenium.

A nagy nemzeti ünnep közeledtével, ezer éves ittlétünk fényes és méltó megünneplésének előestéjén minden magyar ember szíve kétszeresen dobban meg s annak elgondolásán, hogy „ezer esztendője annak, hogy a magyarok itt laknak“, az Isten megmérhetetlen gondozó hatalma iránt mély és őszinte hálába merül el mindnyájunk érzelemvilága. Az Isten iránti hála szent érzése mellett minden emberben feltámad annak meggondolása is, hogy a második ezer év kezdetén valami állandó emléket állítson. A haza területén ma minden jóra való és öntudatos erkölcsi testület figyelmes gondoskodással töpreng a felett, hogy minő, önmagához legméltóbb, jellel jelölje meg az új ezer évet.

Az unitáriusok egyházi képviselő tanácsa is, mint Representativum Consistorium megtette a lépéseket és felhívásokat arra, hogy egy Budapesten tartandó nemzetközi kongresszus rendezésével; millenáris emlékalap létesítésével s alapítványok tételével méltóképpen résztvegyen a haza minden fiának és testületeinek harmonikus örömeiben s hogy életrealitásának, létjogosultságának minél több bizonyágtételét szolgáltatassa, hogy mint a közmívelődés egyik számottevő tényezője, megjelenhessék a világ előtt.

Mi, a kik távol állunk az egyházi központ mindennapos műkölésétől s így csak olykor-olykor nyerünk tudomást annak közérdekű intézkedéseiről, jóleső meglepéssel vettük felsőbb hatóságunk millenáris megnyilatkozását. Ez a megnyugvás azonban nem akadályozhat meg annak nyílt és őszinte kinyilatkoztatásában, hogy mi az unitárius papi testületet, ezt a háromszáz év viharaiiban és szegénységében megedzett hű seregét; az erdélyi közmívelődés és felekezetlen testvériség szorgos ápolásának ezen kipróbált letéteményeseit; a felvilágosodás zászlójának ezen tiszteletes katonáit sem a budapesti kongresszus megtartásával, sem az emlékalap létesítésével nem látjuk eléggé representálva. Gondoskodni kell tehát az emlékállítás, a representálás valamely alkalmas módjáról, mely az unitárius papságnak, mint testületnek, gondolkodás módját, miveltégi állapotát, hitbéli felfogását hamisítatlanul állítsa a jövő ezred gyermekei elé. Meg kell mutatnunk az érdeklődő világnak, hogy mi irodalmilag, társadalmilag egyaránt méltók vagyunk helyet foglalni a mivelt emberek magasabb színvonalán.

De hát mi legyen az az emlék, melyben gondolkozás módunk, honszerelmünk, szabadság iránti rajongásunk, hitünk, loyaltitásunk, erkölcsi felfogásunk, hitnézeteink nyílt és félreérthetetlen kifejezést nyerjenek s mely alapját képezze egy bizton remélt irodalmi fellendülésnek.

Gondolatom szerint az unitárius papi testületet legszebben representálná egy oly *egyházi beszéd-gyűjtemény* mely magában foglalná a püspök, a felszentelt tanárok, rendes és segédlelkészek egy-egy eredeti predikációját. Beszédét minden lelkész tetszés szerinti alapige nyomán az év bármelyik alkalmához mérve vagy bármely elvont tárgyról készíthetné. Csupán a terjedelemre lehetne

kimondani, hogy a püspök tetszés szerint irhatná millenáris beszédét s másoké egy félvívnél (nyomtatott) nem terjedhet nagyobbra. E beszéd-gyűjtemény ügyének mindennemű elintézésére (összegyűjtés, sajtó alá rendezés, ármegszabás, szétkül-dés stb.) az egyházi főhatóság egy bizottságot küldhetne ki. A lelkészek által irandó beszédek birálat tárgyát nem képezhetnék s ezért mindenki úgy küldené be, hogy egyenesen nyomdába mehessen. A mű megvétele minden lelkészre és ekklésiára kötelező s így a nyomda nagy részben fedezve lenne. A pünkösdi első napi perselypénzt is lehetne erre a célra fordítani minden ekklésiából.

Ennél méltóbb millenáris emléket az unitárius papság nem állithat magának. Irodalmilag is bizonyára értékes és keresett mű lenne minden időben. Hiszen a mi egyházi beszéd-irodalmunk az utolsó néhány évtizedben oly szegény, oly elhagyatott, hogy tekintélyünk kissebbitése nélkül ez így továbbra is nem maradhat. A mult mulasztása e gyűjteménnyel némi megigazolást nyerne. Szentegyházunk minden tagja *filléreit* összehordva, létesítsen emléklapot; mi, a papság pedig, kik amugy is világilag szegények vagyunk, *eszmékből* állítsunk emlékoszlopot a második ezer év hajnalán. A jövő fejlődésének, szent vallásunk dicsőségének ezen eszmék őrangyalai fognak lenni minden bizonyossággal.

Midőn ezen ügyet egyházi főhatóságunk és lelkésztársaim jóakaró figyelmébe egész lelkesedéssel ajánlani bátorkodom, egyben tartozom annak kijelentésével is, hogyha E. K. Tanácsunk bármely okból ez ügyet nem vehetné kezébe s így bizottságot sem küldene ki, akkor, ha lelkésztársaimnak nincsen ellenére, az öszszegyűjtés és sajtó alá rendezés munkáját szívesen elvállalom, remélvén, hogy egy pár collégát kapnék, kik segítségül jöjjenek a nemes munkában. Éppen ezért jelen sorokban felkérek minden unitárius lelkészt, hogy egy levelező-lapon a legrövidebb idő alatt — április 10-ig — tudassa velem, hogy az eszmét magáévá teszi-e stb. A további lépések megtételével késni nem fogunk, mert a nagy napok ellenállhatatlanul közelednek s minket készületlenül nem találhatnak. Ha Pál apostol élne, azt mondaná most nekünk, hogy „a jó alkalmatosságot áron is meg kell vásárolnunk!” Most legyünk önmagunk apostolai s a jó alkalmat irodalmi, lelki és eszmei föllendülésünkre vegyük meg. Ha a kínálkozó szép jelent

meg nem ragadjuk, akkor reánk gondolt a költő, midő így szólott: „jövődben nincs remény!“ Irjunk tehát millenárius predikációkat az év bármely alkalmához — kinek mint jön — s adjuk ki közösen, hadd lássa meg a kiméretlen kor, hogy voltunk, vagyunk s lenni is van jogunk!

Sepsi-Köröspatak, 1896. márcz. 11.

(Háromszékm.)

Simó János, unitárius lelkész.

Az unitárius kereszténység.*

Ha az ember őszintén hiszi, hogy az ő vallásos eszméi igazabbak és üdvösebbek mint azok, a melyek körülötte érvényesülnek, kötelessége mindazt megtenni, a mit megtehet, hogy ezt a fensőbb és tisztább evangéliumot terjessze. Mi unitáriusok abban a nézetben vagyunk, hogy a mi hitnézeteink természetöknél fogva jobban kielégítik az emberek vallásos szükségleteit mint azok, a melyeket az orthodox könyvekben és szószékekben tanítanak. Az unitárius kereszténységben mi megtaláltuk az erkölcsi erőt és ihletet, és óhajtjuk, hogy a kereszténységnek ezt a formáját minél jobban megismerttetessük másokkal, hogy abban ők is erőt és ihletet találjanak. Gyakran mondják, hogy annak a vallásos rendszernek, a mely a szívet megérintheti egyszerűnek, hihetőnek, bátorságot és bizalmat lehellőnek, és olyanoknak kell lennie, a mely alkalmas legyen arra, hogy az emberi természetből magába foglalja mindazt, a mi abban jobb és emelkedettebb. Osztom ezt a nézetet, és megvagyok győződve, hogy az unitárius kereszténység jobban megfelel ezeknek a feltételeknek, mint bármely más tan.

Legyen szabad röviden összefoglalnom azokat a nagy igazságokat, melyeknek mi hirdetői vagyunk.

I s t e n.

Mi nem engedjük megzavartatni és gyötörtetni értelmünket a szent háromság dogmái által az Isten személyiségét és természetét illetőleg.

Mi a Jézus hitéhez tartjuk magunkat ahoz a hithez a mely legemelkedettebb gondolatainkban és legtisztább érzelmeinkben viszhangra talál. Mi imádjuk Istent mint atyát, mint az egész emberiségnek hatalmas és óltalmat adó barátját, mint egy oly Istent,

* A brit és külföldi unitárius társulat évenként nagyszámú füzetet ad ki a melyben az unitárius hitnézeteket igyekszik megismertetni és terjeszteni. Egy ily kis füzetben jelent meg a társulat érdemes titkáranak Bowie W. Copeland urnak ez a kis dolgozata, a melynél rövidebben és mégis annyira világosan és jellemzően megismertetni az unitárius kereszténységet, szinte lehetetlen lenne.

a ki nem tekint a hiába való beszédekre sem az üres vallomásokra, hanem a kikész mindig segítségére lenni és megáldani mindazokat a kik őt szeretik, benne igaz szívvel biznak.

Mi azt tartjuk, hogy az ő jelenlétének nyilvánulásai ma épp úgy láthatók a világban, miut a hogy láthatók voltak ezelőtt két vagy hat ezer évvel. Mi hisszük, hogy ő szólott a tiszta és hiv lélekhez az ő időkben, és hisszük azt is, hogy ma is szól mindazokhoz, a kik megakarják az ő szavát hallani. Mi hisszük, hogy mindazok a kik őt keresik az ő bölcsességében és atyai szeretetében vigasztalást fognak találni fájdalmaikban és erőt gyenge-
ségekben.

Nem igényeljük magunknak azt, hogy az Istent teljesen ismerjük. Vannak kérdések, a melyekbe nem tudunk bepillantani. Mi megelégszünk azzal, hogy felfogjuk azt a világosságot, és azt a tanítást, a melyet nekünk a természet művei, a bölcesek és szentek gondolatai és példái és saját lelkünk tapasztalatai adnak. Mi hajlandók vagyunk türelemmel várni és hívsséggel munkálni mindaddig, míg Istennek tetszeni fog nekünk magát teljesebben kijelenteni.

J é z u s.

Mi nem nagy fontosságot helyezünk a Jézus természetfeletti születéséről, az ő csudáiról, testi feltámadásáról szóló elbeszélésekre. Mi tiszteletteljesen, de a józan értelemnek megfelelőleg magyarázzuk az evangéliumokat. Mi azokban Jézust mint hazájának és korának nagy reformátorát, mint a papi dölyf kérlelhetlen ellenfelét, a szegények és elnyomottak ékesen szóló védőjét, az elesett lelkek nemes orvosát, a korlátoltság, a vakbuzgóság, az önzés, a zsarnokság minden nemének határozott ellenségét, a szabadság és testvériség, a béke és szeretet evangéliumának hirdetőjét: egy szóval mint olyan mestert ismerjük meg, a ki nekünk megmutatja, hogy mivé lehet az emberiség kötelességeinek hű teljesítése és az Istenben való erős bizalom által.

Mi tiszteljük Jézust nemes életéért, a jó iránt lángoló szeretetéért, azokért a tiszta és életadó igazságokért a melyeket tanított bátor lelkületű és önérdek nélküli önfeláldozásáért. Mi Jézust az emberiség profétájának mondjuk, mivel benne az emberi természet a maga legfőbb fényében tünt fel, és mivel benne a hit Istenben mint atyában, és az emberben mint Isten fiában és embertársai testvéreben réánk nézve mindig a vallás legfőbb nyilvánulása fog maradni.

Az emberi természet.

Mi az embert felelős lénynek tartjuk, a ki erkölcsi jelleméről számot kell hogy adjon és a maga jó és rossz sorsának egyaránt

ura. Mi hisszük mint Jézus, hogy minden emberi lény természeténél fogva arra van hivatva, hogy Isten gyermeke legyen.

Mindenkinek kebelében megvan a jónak természet adta valamely csirája. Mint minden keresztényt minket is a bánat és fájdalom fog el, látván saját hibáinkat és gyarlóságainkat; magunk körül a világban sok nyomorult alávaló vétkes életet látunk, de nem kevésbé hisszük mint Jézus, hogy nincs oly megkérgesedett szív, sem oly lesülyedt vagy megromlott lélek, a melyben a szeretetnek és bizalomnak egy kis szikrája még feltámadható ne lenne; a vallás elhivatása az, hogy az erénynek ezt az elemét megérintse és életre serkentse: ezt várjuk mi az üdvben.

Mi készek vagyunk a mi hitnézeteinket az emberi józan értelem itéletének alávetni, hogy az vizsgálja meg mi helyes az emberi szívnek, hogy a maga vágyakozásai által az tegyen bizonyosságot arról, a mi legjobb és legfenköltebb, mi azzal tartunk, hogy értelmi, erkölcsi, szellemi tehetségeink Istentől vannak nekünk adva, és azt hisszük, hogy a legjobb szolgálat, a melyet Istennek tehetünk, hogy ezen adományait hiven és bölcsen használjuk fel.

A b i b l i a.

Mi a zsidó és keresztény iratokat, melyek az ó és új szövetségben összegyűjtve vannak, a létező legjobb és leghasznosabb szentirási gyűjteménynek tartjuk. Nem képzeljük, hogy abban Istennek minden szava megtalálható, sem azt, hogy a mi abban megtalálható, mind Isten szava lenne.

Nem gyötörjük magunkat a tudományt vagy a történelmet illető tévedésekért sem a kétes erkölcsű cselekedetekért a melyek a biblia egyes részeiben feltalálhatók, ha számba vesszük azon karnak értelmi és erkölcsi színvonalát, a melyben az írók éltek, ezek a tévedések és hibák a legkevésbé sem lephetnek meg.

Mi becsét tulajdonítunk a régi pátriárkák történelmi elbeszéléseinek, mivel azok egészen kezdetleges voltuknál fogva is egyszerűek, megragadók és életteljesek. Örömmel olvassuk egy Ámos egy Mikéás egy Ezsaiás prophetiáit, mivel ezen írásokban tiszta és buzgó lelkek szellemi aspiratióit érezzük. Mi elmélkedünk az evangéliumi elbeszélések felett, a melyekhez annyi kedves emlék vonz, szeretjük azokat, mivel Jézusról beszélnek nekünk, mivel az emberi lélek becséről nemes hitet lehelnék belénk és az Isen jelenlétét és szeretetét érezni segítenek.

A j ö v ő é l e t.

Az Isten szeretetében és atyai gondviselésében való ezen hitünkben egész reménnyel nézünk a jövő élet elébe. Nem hisszük, nem hihetjük s nem is akarjuk hinni, hogy a mi menyei

atyánk az ő gyermekei közül egyet is egészen és örökre elvessen. Mi azt tanítjuk, hogy jövő életünk sorsa attól függ, hogy milyen hasznát vettük tehetségeinknek e földi életben. Egy igazságos Isten nem tehet az ő teremtményei között önkényes választást.

Mi szeretjük hinni, hogy Istennek legvétkesebb és leginkább eltévelyedett gyermeke is végre befogadtatik az atyai hajlékba. Nem tudjuk, hogy mennyi időt kíván a bűnös és vétkes lelkek megtisztulása, de teljes szívünkben ragaszkodunk ahhoz a vigasztaló gondolathoz, hogy Isten azt akarja, hogy minden emberi teremtménye nemessé legyen, és hogy egyik se maradjon önző és alávaló. A leghatározottabb bizalmunk van az igazságnak a hazugság felett, a jónak a rossz felett való végdiadalában. Az Isten igazságosságában, és jóságában való hitünk teljes lehetetlenné teszi nekünk hogy egy hatalmas és gonoszsággal teljes ördögöt és egy örök poklot higgyünk.

A mi tanaink előnyei.

Mi azt hisszük, hogy a mi vallásos nézeteink teljes összhangban állanak azzal, a mi korunk eszméiben és érzelmeiben legjobb. Megfelelnek a Jézus által tanított kereszténységnek. Egy egyszerű bizalomra méltó s a reményt táplálni alkalmas evangéliumot állapítanak meg. Emberi természetünknek legjobb és legfőbbesőbb tehetségeit fejthetik ki; szerintünk alkalmasok arra, hogy kielégítsék vallásos szükségleteiket, azon több száz és ezer embernek, a kik jelenleg mindegyik egyházon kívül élnek.

Isten, saját lelkiismeretünk, embertársaink iránti kötelességünk, minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználni arra, hogy ezen vallás befolyását kiterjesszük és növeljük. Azoknak hűsége és odaadása a kik már velünk vannak, majd többeket megfognak nyerni ügyünknek azok közül, a kik most ellenünk vannak.

A világnak szüksége van az erénynek, az igazságnak a szeretetnek, az örömmnek, a békének evangéliumára, egy evangéliumra, a mely megszentelje az ember egész tevékenységét és az egész életet; egy evangéliumra, a mely összhangban álljon mindazzal, a mit az emberi ész igaznak tart, mindazzal, a mit lelkiismerete helyesnek ítél és mindazzal a mit szellemi természete a legszentebbnek és legistenibbnek tud ez idő szerint felismerni. Ilyen az az evangélium, a melyet az unitáriusok vasárnapi istenitiszteleteikben hirdetni s mindennapi életökben a lehető legjobban kifejezésre juttatni kívánnak.

Bowie W. Copeland után angolból.

Ferencz József,

A történet könyvéből.

Kis mécsvilágnál csöndbe olvasok,
Előttem a történet könyve áll.
Önkénytelen a rég letűnt időkbe
Borongó lelkeim vissza-vissza jár.
S a mint merengve nézek a sorokra,
Kigyul előttem Horeb csipkebokra,
S hallatszik az a kedves üzenet:
»Ne félj Izrael, én vagyok veled!«

Yólt

S keresztül a multak sötét ködén
Meglátom én a kisedet bölcsejét,
S mint öldököl ártatlanok sorában
Zsarnok szavára hajtó szolganép.
Feltűn' a csillag, lobban is már lángja,
Világot szór sötétlő éjszakába.
S kinek nagy szive szenved és szeret:
Nyomába indul egy kicsiny sereg.

Hozsánna zendül s föl magasra hajt
Kicsiny magból az óriási tölgy,
Hanem a sötét éj lakói ajkán
A vészkiáltás rá mindjárt kitört
»Hozsánna, üdv!« Kiáltja egyik ajka,
A másik így: »Kinok halála rajta!«
. . . . Borulni kezd el észak és kelet —
Készítik már a koporsó szeget.

S meghalt. Szívének drága vérével
Az igazságot megpecsételé,
Hanem az *észme* folyva-folya széjjel
Az öt világrész tájai felé,
A földnek minden szegletét bejárva . . .
. . . A gondolatnak nincsen Golgotája,
Érinthetetlenül fenn magasan jár,
Miként a légben a szabad madár.

Jövének aztán később más idők,
A tiszta ég megint borusra vált,
Kik állának a templom ajtajában
Árulák a mennyországot magát,
Évült a tan . . . mindent ráaggatának,
A bünbánó szív tiszta bánatának
Nem mutaták meg többé az eget:
»Bocsánat itt a földön is lehet!«

A mint a bünt eléri a büntetés,
A barna éjre ismét jó a nap,
Világosságra vágyó szivek mélyén
A tiszta eszme ujból lángra kap.
És őserőben — melyet bedugának —
Az üde forrás habja szerteárad.
Tériteni a kicsinyt és nagyot,
Megindulnak az új apostolok.

... »Itt állok én — ez volt a büszke szó —
Itt állok én, de máskép nem teszek!«
S a bátor lélek rendületlen áll meg,
Csak gyáva szól így: »Ügyünk elveszett!«
A kishitűnek és a csüggedőnek
Zugó viharban csak félelme jó meg,
A nagy pedig a vészben legnagyobb,
Nem a mikor a nap mosolyg, ragyog.

— Ez az idő emlékeket hagyott,
Oly bánatos és bús emlékeket.
Várpad és máglya mind eszembe jönek,
Ha *Hit szabadság*, áldozok neked . . .
De bizva-bizom s él szívem reménye,
Hogy új nap jött fel életünk egére,
S a bűvös fényben, ez új nap alatt
Szabad az érzés, az a gondolat.

És e reményben van vigasztalás.
Mert azt jelenti, hogy vagyunk, leszünk.
Viszályok helyett nektek áldozunk majd
Nagy Istenünk és drága nemzetünk!
. . . Mind, ki a várba őrizetre álla,
A békezáslót tűzze fel falára,
S hitünk ha más is, ha más a szavunk:
Ismerjük meg, hogy testvérek vagyunk!

Tartsafalvi Albert

Egyetmás a hazugságról.

(Vége)

De előbb hadd hallják, mivel támogatja Kant az állítását. —
„Az a jóindulatu hazugság esetleg büntetésre méltóvá válhatik.
T. i. ha te most a hazugsággal a gyilkos tettet meggátol-
tad, minden abból származható következményekre nézve jogér-

vényes felelősséget vállaltál. Ha az igazsághoz tartottad volna szorosan magadat, nem köthet beléd a hatóság, akármi tett legyen a következménye. Mert hiszen lehet, hogy a gyilkos a becsületes „igen“ szavadra lakodra ment, de barátod az alatt máshová húzódott és nem találkozott a gyilkossal és így a gonosz tett nem történt volna meg; de ha hazudtál és azt mondtad, hogy barátod nincs nálad és ő (tudtodon kívül) eltávozott, lehet, hogy a gyilkos találkozott volna veled távoztában s végrehajthatta volna a tettet és így jogosan perbe foghattak volna téged, „hogy okozója voltál barátod halálának . . .“

Ezt a sánta érvelést, a mely sophismának sem járja meg, nem mertem volna Kantnak tulajdonítani, ha ő maga, ámbár tartózkodólag el nem ismeri Gyarlóságát azt hiszem, nincs miért mutogatom és átmegegyek a másik néző pontra, az ethicaira. Bölcselőnk „erénytanának“ abban a fejezetében tárgyalja a „hazugság“-ot, a mely az embernek maga iránti kötelességéről szól. Itt ezt írja: „Az ember, mint erkölcsi lény, maga iránti kötelességének legnagyobb megsértése az igazmondóság ellenkezője, a hazugság. Magában világos, hogy gondolataink minden nyilvánításabeli szántsándékos igaztalanság megérdemli azt a durva nevezetet. Mert a becsületesség, (az erkölcsi utálat) a mely a hazugságot kíséri, a hazugot is kíséri . . . A hazugság eldobása és mintegy megsemmisítése az emberi méltóságnak . . . A hazugság kárhoztatását nem szükséges azzal szaporítani, hogy árt, mert így jogsértés volna. Szolgáltathat reá okot léhaság, sőt jóindulat is; szándékoltathatik vele valódi jó cél elérése; de mindenesetre már alakjánál fogva a hazudó vétket követ el saját személye ellen.“

Kitetszik ezekből, hogy Kant nemcsak a hazudozást állítja vétkeknek, hanem bármely egyes hazugságot is merőben kárhoztat. Ily szélsőségben kevesen fogják pártolni s azt hiszem, hogy maga Kant is meghökkenne, ha azt kérdeném tőle, hogy vétkezett-e az az ember, a ki az örültek házában csak maga levén együtt egy második emeleti szobában egy csendes bolonddal, nyitott ablak mellett, az örült azt kérdi tőle, hogy kitudna-e ugrani az ablakon, nem mond neki igazat? Mert hiszen az volt várható, hogy az örült megragadja és kiveti az ablakon vagy őt egyedül, vagy mint az egri vitéz a törököt, magával együtt. De emberünk feltalálja magát s azt feleli: „az csekélység, hanem én alulról tudok ide felugrani s mindjárt meg is mutatom“ Emmár csakugyan hazugság, a melyre a bolond eltátja a száját s a látogató kiserül a szobából s a veszélyes helyzetből. Kant, miut főlebb láttuk, néhány módosítását megemlíti a hazugságnak, de az életmentő hazugságot, a melylyel bizony senki sem vét a maga iránti kötelesség ellen, kifelejtji vagy elhallgatja.

A „jóindulatu“, helyesebben jótékony hazugságot emlegeti ugyan Kant, de csak azért, hogy azt is a többiekkel, meg és nem nevezettekkel, együtt feltétlenül kárhoztassa. Pedig bizony, ha ama méltatlanul rossz hírű állitmány „a cél megszentesi az eszközt“, sok esetben érvényes, a hazugságéban valóban az. Ha ártatlan embert bajtól, veszélytől, tán haláltól is megmentünk, azzal sem magunk, sem az emberiség iránt kötelességünket nem sértjük meg. Hadd világosítsam meg egy példával és egy gyakran előforduló kérdés megvitatásával.

Egy ázsiai uralkodó egy idegen nemzetiségű foglyot halálra ítéle és emez elkeseredésében a maga nyelvén őt megátkozá. A szultán kíváncsi lévén tudni, hogy mit mond, megkérde a nagy vezért, aki egyedül értette azt a nyelvet s ez azt felelé, hogy nemcsak megnyugodott az ítéletben hanem áldást is kért istentől a szultán fejére. Ezen a fejedelem úgy megilletődött, hogy megkegyelmezett a fogolynak, sőt szolgálatába vette. Hibáztatná valaki — Kanton és régiorista társain kívül — a hazudó nagyvezért? — Nem ritkán ebben fel az a kérdés: mennyire köteles az orvos mindig őszinte és igazmondó lenni? Ezt a kérdést egy jeles angolíró tovább fejtegeti — és meg is felel rá: „Nem köteles-e az orvos — írja — nem köteles-e olykor azt tenni, a mit az igazsággal való fősvénykedésnek neveznek?”

Amott van egy beteg, — így írja dr. Weir Mitchell — a ki arra kér, hogy mondjuk meg neki a teljes igazságot, nyavalyáját illetőleg. Vajon igazán kívánja-e tudni? Biz' ő igen sokszor nem. Ha megmondjuk neki, halálra ítéljük. Eltét nem rövidítjük meg azzal, de igenis szaporítjuk egygyel a bajait. Kevés ember akarja valóban tudni, hogy halálos-e a betegsége. Többen vannak, a kik állítják, hogy akarják. Elegen azok, a kiknek nem is kellene tudni és köztük olyanok, a kik töprenkedésbe ejtik az orvost, hogy mitévő legyen és vajon adjon-e igaz feleletet a kérdősökre. „Én részemről nagyon ellenezném, hogy akárkire is kimondjuk azt, a mi egyetérő a halálos ítélettel, azonban kétségkívül kötelesek vagyunk a betegeknek megmondani nyavalyájuk természetéről azt, a mi meggátolja, hogy ártsanak maguknak s rövidítsék életüket. Emlékszem, hogy jelen voltam egykor két kitünő sebész tanácskozásan egy nagy úr baja felett, a ki különben teljes erejében és bátor lelkű is volt, de halálos bajban sínlett. A sebészek felkelvén a székökről, közbe fogák őt és kereken s ünnepélyesen kimondák, hogy meg kell halnia — a mire oly rémületes jelenés következett, a melyet Isten őrizzen, hogy még egyszer lássak. Későbbre hozzám fordult és mondá: „Bizony csudálatos dolog, hogy halálos ítéletet mondjanak valakire, a ki teljesen jól érzi magát.“

„Az orvosnak a társadalomhoz való viszonya ottan-ottan kén-

szeriti őt szembeszállni ilyes nehézségekkel és tapintatába és jóindulatába bizakodva kell, hogy kibontakozzék belőlük becsülettel.

„Egy éles eszű s ragyogó tollu francia azt írta, hogy a betegek utálják az olyan orvost, a ki igazat mond nekik a bajukról és egy másik tán még igazabban azt, hogy az orvosok a reménység árusai. Bizonyára kötelességünk, hogy nyilatkozataink lehetőleg megbizhatók legyenek.“

Az idézett orvos még tovább is folytatja észrevételeit, de azt hiszem, eleget kölcsönöztem tőle annak a kimutatására, hogy vannak hasznos hazugságok, a melyekért mondóik nem szégyenlik meg magukat.

Az igaz, hogy a szokásos hazug a társadalomban megrovás tárgyá s elveszti a hitelét, a miért ezt már ezelőtt kétezer esztendővel megmondta Esopus a következő mesében: „Egy fiatal juhász azt vette szokásba, hogy vak lármát ütött kiabálva, hogy a farkas megtámadta a nyáját. A többi pásztor segítségére sietett és látva a helyszínén, hogy veszély nincs, vagy tán már el van háritva, visszatérek kiki a tanyájára. Minthogy azonban a juhász azt a fogást néhányszor ismételte, gyanut keltett s egyszer a farkas valóban megtámadván a nyáját, kiabálására senki sem jött segítségül, mivel a pásztorok azt vélték, hogy ezuttal is csak tréfát űz velök s a farkas szabadon garázdálkodhatott Ilyenforma szerepet játszik a szokásos hazug a környezetében, ha szinte nincsenek is szomorú következményei. De egyes hazugságokra ezt a viszonyt nem alkalmazhatni.

Láthatni az eddigiekből, hogy a hazugságot tárgyaló ethikusokat bármily különbözők a véleményeik, két csoportra oszthatni: a rigoristákéra és az indulgensekére, magyarul szólva a sanyaruakéra és engedékenyekére, akár: a nem alkuvókéra és alkuvókéra. Kantot persze hogy az elsőbbek közé számítjuk; de vannak elődjei és utódjai, a kiket e' hallgatok, kivéve Max Nordaut, a legújabb regoristát, a ki egész könyvet irt a „conventionalis hazugságokról“ s azt is közzéjük számítja, ha valaki azt mondja egy reá nézve közönyös embernek: „örvendek, hogy frissen tisztelhetem“ s az ilyeneket az emberiség elfajulása, erkölestelenedése jelének állítja. — Az előbbieken elég világosan kifejeztem, hogy a rigoristákkal nem tartok. De biz' az engedékenyekhez sem szegődöm. Megmondom miért. A hazugság cselekvény. Minden cselekvény erkölcsi tekintetben vagy jó, vagy közönyös, vagy rossz. Nó már a két elsőbb féle nem szükölködik engedékenység nélkül, velök hát nincs dolguuk A rosszat pedig vagy megengedhetni, hogy történjék, vagy elengedhetni a megtorlását. Most az a kérdés: ki vagy mi adja meg a hazugságnak az eugedelmet? Kétséggkivül az, a ki vagy a mi az ellenkezőt, az igazmondást parancsolja. De azt a pa-

rancsot „mondj igazat!“, vagy éppen azt: „mondj mindig igazat“ elkezdve a tiz parancsolaton, semmi törvénykönyvben nem leljük. Esetleg és alkalmazva olvassuk, (2. Kor. 18. 15) Ismég és ismég és ismég kénszeritlek téged, hogy egyebet ne szólj nekem, csak a mi igaz, az Ur nevében. Az utolsó szavak 1 Kir, 22 16. így vannak változtatva: „esküvéssel (kénszeritlek).“ És így van a mai törvénykezésben is: a bírák esküvel kénszerítik a tanut. hogy igazat mondjon. Parancs hát és parancsoló nem levén, nincs ki engedje meg a hazugságot, vagy engedje el a megtorlását.

Másfelől a hazugságot vagy is az igaztalanságot is, mint ilyent semmi törvényezikk nem tiltja. Legközelebb jár hozzá a IX. paparancsolat. „Ne szólj felebarátod ellen hamis tanuságot.“ De lát-nivaló, hogy tulajdonképp nem a hamisság van tiltva, hanem csak a felebarátunk ártalmára való alkalmazása. Mivel hát az igazmondást magában és elvontan semmi törvényezikk nem parancsolja, sem a szintoly minőségű hazugságot nem tiltja, a dilemmából más menekülés nincs, hanem ha mind a kettőt közönyösnek nyilvánítjuk Hogy jókká vagy roszakká tegyenek, azt a mondó szándéka a körülmények és szükségképp nem történetes — következmények határozzák el. De „a határvonalat“, mint dr Martineau írja az Ethikájában, „a priori“ (a tapasztalástól függetlenül, tisztán elméletileg) „pontosan kiszabni lehetetlen“ és hozzáteszi még, hogy „az igaztalansághoz való folyamodás eseteit sem lehet a nélkül meghatározni, hogy a tapasztalás útásításait gondosan számba vegyük“ Csak egy példát mondok Mi módon lehetett volna egy oly általános törvényezikket előlegesen szerkeszteni, a melyből megtudja egy bizonyos orvos, vajon helyesen cselekedett-e a következő esetben — Egy főfájós asszony azt a rögeszmét kapta, hogy egy virág szagolásakor pókot szívott az orrába, a mely átmenvén agyvelejébe, okozza a fájdalmait. Orvosa azt hazudá neki, hogy hiszi s meg fogja szabadítani a bajt okozó állattól. Megtűszköltette az asszonyt, egy oly edényt tartva az orra alá, a melybe egy pókot lopott. Ezt megmutatta az asszonymnak, a kinek mondani sem kellett, hogy a pók az ő fejéből került ki -- és az legalább ideigleu — meggyógyultnak érezte magát. Röviden, valamint az igenleges és nemleges számok, az egy pontból ellenkező irányu két vonal közt okvetetlenül van egy 0 (nulla) és kell lennie, úgy a jó és rosz cselekvény közt is kell hogy legyen olyan, a mely magában se nem jó, se nem rosz, a melynek biztosan adhatunk „közönyös“ nevet. Hiszen már a hajdani jogászok emlegettek „bona“ és „mala fides“-t, „bonus“ és „malus dolus“-t, tehát már képzelniök kellett középben jelző nélküli s annál fogva közönyös „fides“-t és „dolus“-t Meg kell jegyeznünk még, hogy a szerintem való „közönyös cselekvény“, merőben különbözik az Aristoteles-féle két szélsőség közti közép-cselekvénytől, a melynek ő „erény“ czimet követel.

És csak ennyi az észrevételem hozzája, mert nem czéлом erkölcsi elvek felett vitatkozni és csak mint tapasztalati tényt állítom, hogy minden cselekvény, mint testi szervezetünk szüleménye, mint hajlamainktól, vágyainktól, utálatainktól, szenvedélyünktől ösztönzött működés magában és elvontan tekintve, erkölcsileg közönyös, se nem rossz, se nem jó és csak akkor születik az erény, ha a cselekvény vagy elmaradása az akaratral való küzdelem következtében az akarat diadalával jó létre; és akkor a vétek, ha a testi erő győzi le az akaratot. A küzdelem keményebb és lágyabb lehet és ahoz képest nagyobb vagy kisebb a diadal érdeme. Ha pedig az értelmiség tanácsát követő akarat küzdelem nélkül hagyja létre jönni az úgyszólván — állati — cselekvényt, akkor ez megtartja eredeti természetét és az marad, a mi előbb volt, t. i. „közönyös“, sem dicséretet, sem feddést nem érdemel. Hogy ha t hallgatóim ezt a nézetet elfogadva felhordott példáimra és saját maga tapasztalatait alkalmazza, bizvást állítom, hogy ítélete sem kétséget sem ellenmondást nem fog magában foglalni. Ennél fogva szeressük, kövessük az igazságot, de csak akkor, ha ártatlan mind magában, mind világos következményeiben; de a hazugságtól se iszonyodjunk, ha az biztosan és egyedül mentő, vagy valakinek rövidége nélkül jóltevő eszköz.

Szemes tapasztalás megismertet a hazugság sokféle nemeivel és különböző lárvákkal, a melyek mögé rejti az arcját. Szembetűnő a megvetés, melylyel a társadalom a szokásos és szándékos hazugot bünteti, de látjuk azt is, hogy egyes kellően indokolt hazugságra szükség van olykor a társadalomban. De nincs ám arra a csoportra, a mely a kártékonyt a neveléssel párosítja, az u. n. „nyeglékere“ (charlaton), a melynek tanításai gyakran sikerülnek. Látjuk másfelől azt is, hogy a jótékony de ártatlan hazugság nem csak utálatot nem kelt, hanem még tiszteletet is gerjeszt. „Splendide mendax“, így nevezi Horatius Danaos egyik leányát, a ki atyjának tett — tán kicsikart — fogadását megszegte s egy napos férjét, a kit meg kell vala gyilkolnia, saját élte kockáztatásával elszöktette. Visszatérve az előbbi rovatra, sajnosan kell látnunk, egy, nem csoportot, hanem serget, a melynek egyénei szélteben gyakorolják a társadalom mételyét: azt a vétket, a melyre a közvélemény béhunyja a szemét, de a melyet nemcsak a bölcsélet, hanem a higgadt józan ész is merőben kárhozzat: a *politikai hazugságot*.

Dr. Brassai Sámuel.

Egy fiatal lelkésznek.

(3-ik levél.)

Önt bántja az a tapasztalat, hogy ifjúkori szép eszméit jó részt mind el kell hagynia s onnan a magasból, az ég közeléből, a hova

felszárnnyalt, le kell szállania ide a földre, hol nagy a sár, por és szenny.

Értem aggodását és méltányolni tudom, hiszen nekem is éppen ez volt a sorsom, de mégis van egy szavam, a mely remélem, némi mognyugvást fog szerezni. Ön eddig költő volt és az eszmék honában élt s a szellemek magas légkörében járt. Nem ismert korlátot, nem látott törvényt, nem gondolt megalkuvásra. Olyan volt, mint a sas, a mely szárnyait arra használja, hogy fölrepüljön, messze szálljon, föl a csillagok közelébe, a hova közönséges földi lény föl sem lát. Szép élet volt, költői és magasztos.

Ön most itt lakik a földön, az emberek között, a természet ölén s mi következik ebből, az, hogy úgy kell beszélnie, olyan szavakkal kell élnie, hogy meghallják s megis érthessék az emberek. Ha eddig sas volt, most legyen pacsirta, a mely ott a buzafölde ölén készíti fészket s midőn az ur napja feljő, kirepül onnan s föl száll, dalolni kezd s ott dalol, a hol mindenki hallja és a figyelmes szem láthatja is. A sast bámuljuk s példájára utaljuk az ábrándos ifjút, a ki még csak készül az életre; a pacsirtát szeretjük, mert ez a munkás ember társa, segítője, biztatója, vigasztalója. Ott van velök, ott lakik közölkben, hogy bármely órában szólhasson hozzuk. Együtt élvezi a reggel szelid lehelletét, együtt viseli el a dél forró hevét s együtt imádkozik velök, hogy ha az est közelg

Ön a pacsirta szerepére vállalkozott, ott lakik a munkás emberek között, de az nem azt jelenti, hogy már be kell sároznia palástját. Oh nem. Ezt nem kívánja öntől senki, sőt éppen ellenkezőleg rosz néven is venni, hiszen önnek a palást a szárnya s ha jó a kedvező óra, nem tudna felemelkedni oda, honnan nekik éneket, vigasztalást, biztatást és enyhületet zenghessen. Én bámulom a sast, de szeretem a pacsirtát. Ez az én madaram, én ezzel élek, ezt várom, ezt lesem, mert ha őt hallhatom, tudom, hogy ismét egy új tavasz virul.

Boros György.

Képek egyházunk életéből.

A marosvásárhelyi unitárius egyházközség.

Midőn a marosvásárhelyi unitárius egyházközség történetét rövid vonásokban ismertetni kívánjuk olvasóinkkal, mindenekeelőtt azon fontos történelmi eseményt kell felemlitenünk, hogy e

székely főváros kebelében lett az unitárius vallás az 1571. évi országgyűlésen — az 1568-iki tordai után — a többi vallások példájára törvényesítve. Itt is, mint Erdély más nevezetes városaiban mindjárt az unitarizmus hajnalán volt egyházközségünk és középiskolánk, de ezek, mint oly sok más helyen is, zaklatásnak és üldözésnek lévén kitéve, már a 17-ik évszázban elenyésztek.

A nemzet szomorú napjaival a mi egyházunkra is rendszeren szomorú napok következtek. És viszont a mint hazánkra felsütött a szabadság napja, úgy egyházunk is szabadabb tért nyert hitének gyakorlására s öntevékenysége kifejtésére. Ez az oka, hogy maros, vásárhelyi egyházközségünk is csak a legujabb időben alakulhatott meg újra s adhatott életjelt.

Van emlékezet főtanácsi jegyzőkönyveinkben a múlt évszáz végéről s a jelen elejéről az ugynevezett marosvásárhelyi consistoriumról a mely nagy tekintéllyel birt vallásközönségünkben. Vélekedése és határozata főtanácsainkon olykor figyelembe is vétetett, de kelletlenül, mert ez intézményt, mint kinövést nem helyeselte, kimondván, hogy ily eljárás mellett „nemcsak a külső rend a belsőtől, hanem a szívek is megosztatnának.“

E consistorium felállításának oka különben az volt, hogy a királyi tábla Marosvásárhelyt lévén, vagyonosabb uraink ottan szolgáltak, az ügyvédi karban lévő s más tehetősebb és értelmesebb hitrokonaink ott kezdtek volt központosulni. Időközben a kir. tábla megszűntével, e consistorium is elenyészett.

A marosvásárhelyi egyházközség újabbi alakulása 1839-ben vette kezdetét. Azelőtt az olykor előforduló lelkészi szolgálatot, keresztelés, esketés, temetés, ünnepenként való urvacsorázás alkalmával hol a marosszentkirályi, hol más szomszéd unitár. lelkészek teljesítették. Ez időből maradt fenn emlékezetben, hogy midőn egy pünköst ünnepen Sipos szentgericzei lelkész — esperes szolgált, beszédét ezzel kezlette: „Tűz van, tűz van!“ s a közönség a kir. tábla termében nem lévén még akkor imaház — kezdett volna rémülve az ablakokra tekinteni, így folytatta tovább: „ég a szentlélek tüze“ sat.

Említett évben az egyházi főtanács 19/838. sz. rendelete folytán, Daniel Elek főgondnok és kir. táblai elnök vezetése és elnöklete alatt a hivek összeirattak, megalakult az egyházközség

s megválasztattak Biás István szabómester gondnoknak és id. Dersi János nagy jóltevőnk édes atyja pénztárnoknak. Székely Miklós püspök által pedig 1839. jan. 1-ről kelt rendelvénnyel Kelemen István neveztetett ki a maroszentkirályi és marosvásárhelyi unitária szent ekklesiák lelki tanítójává.

Igy alakult meg a marosvásárhelyi egyházközség s innen kezdve a vizsgálószéki jkönyvekben jó darabig, mint a maros-szentkirályi anya egyházközségek leánya emlittetik. A társ-egyházközség elnevezésnek nincsen törvényes alapja, hanem úgy látszik ez csakis a testvéri gyöngéd viszony jelzésére jött szokásba. Különb a két egyházközség viszonya csak a közös lelkész személyében nyilvánult.

Megkönnyítette, mindenesetre, a megalakulást a rendes lelkési állomással bíró szentkirályi egyházközségnek a közelben fekvése.

Az 1839-ik évi Szentgyörgy-naptól kezdve rendes, vallásos szolgálatot tevő lelkész állandó fizetéseül évenként a hivek részint mint megtelepedett gazdák egész életükre, részint pedig hivataluknál fogva, itt töltendő idejük alatt rendes kepe helyett önként kötelezték magukat 1, 2, 3, 4, 5, 10 rfrtnak minden esztendőben Szent-Márton-napig való befizetésére. Aláíratott mindjárt azon évre 76 rfrt

Azon felül gyűjtés lett rendezve az egész országban lakó hitrokonok között oly kedvező eredménnyel, hogy midőn Szent-iváni János királybíró és köri gondnok márczius 24-én Dersi János pénztárnoknak a gyűjtést átszámolta, kötlevelekben ígéretbeli tőkét 4090 rfrt 34 krt s pénzben 63 rfrt 29 krt adott át. S ezzel az egyházközség vagyoni ügye a legjobb kezekbe került.

Dersi János pénztárnoksága alatt papi fundusnak két telek vásároltatott meg a Szent-Miklós- és mostani Borsos Tamás-utca szögletén, a hol jelenben az imaház áll, a Trombitás successoroktól 1269 rfrt 48 kr. — és Benkő Páltól 2087 rfrt 13 krral. Hogy az előnyös vásár biztosíttassék, a Gecse massától kölcsön vétetik 977 rfrt 17 kr., melyet pénztárnok rövid időn törleszt; sőt, mint pénztári naplójában megjegyzi: „a szegletházért a magaméból 440 rfrt 52 $\frac{1}{2}$ krt tettem, hogy valaha megmenekedhessünk a N. J. tekervényes fogásaitól.

Dersi János 13 évi pénztárnoksága végén — 1851. okt. 10-én — a két telek megvásárlásával, jó karba állításával s kötlevéiben 2401 rfrt 14 kr és készpénzben 38 rfrt 18 krral számolt el.

Az alakuló egyházközség templomhelyért is folyamodott, de sikertelenül; mert a városi tanács a főkormányzésekhez tett feliratában azt adta fel: „Marosvásárhelyt van 166 unitárius lélek; de ebből ekkléziát alapítható összesen 32. A többi részint a szék törvényhatósága alá tartozik, részint birtoktalanok, a kik a kir. táblán irnokoskodnak, a ref. kollegyumban tanulnak vagy cselédkednek.

Ujabbban is tétetett folyamodás a városi tanácshoz, de sikertelenül, azon okból, mert nem volt az egyházközségnek *helyt lakó lelkész*.

Jeles és buzgó gondnokai voltak az egyházközségnek többkevesebb ideig: Koncz Lajos, Jakab János, Fekete Károly, Fekete Gábor és jelenben Gyöngyösi Béla. Pénztárnokai pedig id. Csongvay Károly, Filep Ferencz, ifj. Kelemen István és jelenben Csongvay Lajos.

Az új idő küszöbén, egy új korszak vette kezdetét az egyházközség történetében, midőn érdemes püspökünk egyházrendező és erősítő gondoskodása folytán, 1895. évi november 17-étől kezdve a lelkészi állomás rendszeresített és be is töltetett.

Kelemen Albert

A Megváltó és a sütő-asszony.

Krisztus-monda

A Megváltó egy szép reggel
Útnak indult Szent Péterrel,
S a mint már nem egyszer mondtam,
Nem hintón, avagy paripán,
Hanem csak úgy gyalog szerrrel,
Mint szokott a szegény ember.
Mentek-mentek mendegéltek
S végül egy faluba értek.
Nem mondom, hogy szászok lakták,
Kik az útast úgy fogadták,
Hogy a mikor szállást kére,
A szomszédba küldötték be,
Honnan ismét más szomszédba
Utasták sajnálkozva,

↳

Mig lassacskán jó estére
Kijutott a faluvégre.
— Nem mondom, mert én nem láttam
S a ráfogás nem szokásom.
Elég ahoz: falu volt az,
Hova betért a két utas.
Étlen-szomjan ellankadva
Néztek jobbra, néztek balra,
Hol lehetne megpihenni,
Fáradtságon erőt venni
S a mit Isten hőven adott,
Kapni abból pár falatot.
Ajtó, kapu mind bezárva,
Nincs kinyitva, nincs kitárva,
Hivogató kéz nem inte :
— Tartsatok csak erre, ide —
I.e és fel az út hosszába
Jártak-keltek mind hiába.
S a mint így eltűnődnének,
Szagját érzik friss sütésnek,
Oly csábitón hat az orra,
Mintha rózsaillat volna
S jó reménnyel térnek arra,
Honnan jó az illat-fajta.
Kapuajtón beosonnak,
Konyhaajtón betoppannak
S a mint illik idegennek,
Tisztességgel köszöntgetnek.
Vén az asszony, de mogorva,
S kérdi: mi kén', hogyha volna,
Friss sütésü kenyereimnek
Van evője, sok a gyermek,
Kicsiny a ház, szűken vagyunk,
Éji szállást sem adhatunk.
Hanem tán itt átellenbe'
Boldogulni még lehetne:
Gazdagabbak, inkább telik
És az utast megszivelik
S tudja Isten meddig mondna
A vén asszony, a mogorva;
Hanem Jézus közbe vága :
»Asszony, elég legyen mára,
Nem kérünk mi eget, földet:
Kemenczédben friss sütésed,

Mély kutadban üde vized,
Félszeredben üres helyed,
Ha ezekből adsz minékünk,
Szegényebbé még nem tészünk.
Hallodtad tán:
Ki *itt* javát félmarokkal adja,
Hidd el nekem,
A mennyben az százszor visszakapja. «
— Nagyot néz az asszony erre
S igéri, hogy lesz egyszerre:
Fehér czipó, édes tej,
Derekaljas, puha hely.
Addig egyet térüljenek,
Aztán vissza kerüljenek.
A mit ígér megadja,
Becsületre fogadja.
— Elmegy Jézus Szent Péterrel
S vissza is jó reménységgel.
De az asszony mit gondol,
Foga között mit mormol:
Adok biz én majd ha fagy,
Nem bánom én, bárki vagy.
S kapja magát hirtelen:
A teknő alatt terem.
Onnan várja, hogy mi lesz,
A két utas majd mit tesz
Mit tehettek, keresték,
Teknő alatt meglelték.
Szóla Jézus: te akartad,
Teknő legyen a hajlokad.
Maradj benne én nem bánom,
Utált leszesz e világon.
Adott szavad megszegted,
Teknő alá rejtetted.
Igy is használsz talán még,
Hisz szószegő van elég:
Példát vehet tetőled,
Viseld tovább teknődöt.

* * *

Posványos viz lakója,
Viseli is azóta.
Igy lett ám a teknős-béka:
Tanulj tőle, itt a példa.

(Brassó, 1893. jul. 5.)

Végh Mátyás

A mai Oroszország.

Egy szentpétervári úrhölgy, Friedland Zsófia, érdekes tudósítást küldött egy bostoni lapnak* az orosz társadalmi viszonyokról. — Szerkesztő úr felhívása alapján, szívesen közlöm. Ime így szól az említett hölgy:

Kevés ország van, a melyet oly kis mértékben ismerünk s a melyről annyi megbízhatlan adatot kapnánk, mint a czári birodalomról. Mindenféle égbajlat van itt, csak forró hiányzik. Számítatlan törzsű, különböző nyelvű, szokásu, foglalkozásu és vallásu népeivel a meglátogatásra, sőt inkább a tanulmányozásra igen is méltó.

Az orosz határon átlépve, rögtön más világban érezzük magunkat, mert az orosz szokások végtelen különböznek a más országokéitól. E szokások számalomraméltó bizonyítékot nyújtanak arra nézve, minő alacsony fokon áll a muszka nép a tudomány, művészet és irodalom mai fejlettsége daczára is. Ennek is megvannak a maga nagyon sokféle okai; de a legfőbb ok a gör. kath. egyház szabályaiban és az e szabályokat követő fanatismusban keresendő. Nem kevesebb, mint husz egyházi nagy ünnep van, nem is számítva ezek közé a karácsont és husvétot. Ezeket és amazokon kívül vannak az állami (hivatalos) ünnepek: a czár, a czárné és a trónörökös név- és születésnapjai. Ezekhez jön a trónralépés vagy pedig az elhalálozás évfordulója. Végre vannak a nagy számú szentek napjai.

E napokon az orosz egyház eltölti a munkától; templomba menésre és mulatozásra utalja. A nép alsó osztályánál a vigasságok az ivásra igen jó alkalmat is nyújtanak, de az uri szalonok is megtelnek egy héten legalább is egyszer, akár csak ünnep- vagy vasárnapon. Az a szerencse, hogy az orosz részeg állapotban is szelid és jámbor természetű, mint józan óráiban; máskülönben nem volna tanácsos az utcán járkálni, minthogy a főváros némely részeiben minden harmadik ember részeg. Kisebb városokban és a falvakban, hol a keresztelés, esküvő és temetés alkalmával a mulatságokban a pap is részt vesz, ő az, ki legjobban iszik.

A muszka paraszt az ő szeretett egyházát papjában látja megtestesülve, míg ellenben a miveltebb elem utálja azt, mint a kapzsiság, illetlenség és mértéktelenség példáját. Régentén ezért szerencsétlenséget jelentett korán reggel pappal találkozni. Háromszor kellett ilyen esetben a földre pöknö a szerencsétlenség megelőzése czéljából. Ezért nézik le a papot a társadalomban. Az

* The Christian Register 1895. évf. 40. sz.

uralkodó elem nem is hívná el pl. egy ház szentelésére, ha nem kellene sok egyházi szolgálatot végeznie. Ilyenkor aztán teljes készlettel jelenik meg, kísérve diakonusa által, ki magával a tömjéntartót, füstölőt viszi és annak tartalmát böven használja. Meghívják ennek végeztével a családi ebédre is. A falusi pap nagyon szegény. A szó szoros értelmében függésben van a parasztoktól, a kiknek maguknak sincs egyéb vagyonuk, mint az a tisztelet, a melylyel iránta viseltetnek. A szegénység gyakran lopás és más hasonló bűnök elkövetésére viszi, hanem azért a „*Katuska*“ (kicsi apa) tekintélye a paraszt előtt meg van. Képzettségök semmi más, mint a kis szolgálati gyakorlottság, a mit a seminariumban sajátítanak el. Olyan szelidek, jámborul türelmesek, erős dolgozak és sorsukkal megelégedettek, mint maguk a parasztok. Már felavatásuk előtt megnősülnek, feleségüket a seminariumban előre kiszemelik.

A falusi muszka ember és kiskereskedő (iparos) osztály szűkeséges rosznak minősíti: minél előbb tulesik rajta, annál jobb. Alkalmam volt egyszer a paraszt-életből holmi dolgokat ellesni. Mascha nevű hajadon szobaleányom egy alkalommal jelenti: anyja parancsából férjhez kell mennie; eljegyzése pár nap múlva lesz.

„*Ismeri maga a leendő urát?*“ kérdeztem. „*Miért ismerjem? Elég, ha anyám ismeri!*“ mondá ő. — „*Hátha nem fog tetszeni, mikor meglátja?*“ . . . „*Meg lehet, de a pap azt mondja, engedelmeskednem kell anyámnak!*“ és rögtön keresztet vetett magára. „*Nem lehetnék jelen eljegyzési szertartásán?*“ . . . „*Milosti prossim*“ (szívesen látjuk) felelé ünnepélyes arczczal. Kíváncsi voltam meglátni az embert, kihez csinos kis szobalányom áldozatul dobando vala, és elmentem. A küszöbön állottak Mascha szülői. Alázatosan hajladoztak. Köszönték, hogy megjelenésemmel házukat annyira megtiszteltem. A ház már tele volt jóbarátokkal és rokonokkal, de a jövendőbeli vőlegény sehol. „*Elment a Katuska után*“ világosított fel Mascha. A közeli szögletben állott az oltár. Reátettek két égő gyertyát, egy nagy kalácsot (kulics) és sóval telt sőtartót. Megérkezik a pap. Utána egy 19 évesnek látszó ficzkó. Követi őket a diakous; kezében a biblia, feszület és az örökké égő füstölő. Az ifjak az oltár elé állanak; megkezdődik a czeremonia.

Felolvas a pap a bibliából egy fejezetet, miközben a gyülekezet tagjai egymáson keresztül hajolva térdre borulnak; homlokuk a földet érinti. A pap erre megáldja az ifjakat, s míg ez az áldás tart, a diakonus alázatos hangon legkevesebb százszor el-sírja „*Gospode Ponnilui*“ (uram irgalmazz nekünk). Bevégzi ezt a fiatal jegyespár a „*Miatyánk*“-kal, minek végén rézkarika gyűrűket kicserélik. Következnek az üdvözlések. Kezdi a leány anyja, ki átadja az oltárra helyezett sőt és kalácsot. Folytatja az apja, ki szent képet ajándékoz nekik. Vegül jönnek a legény szülői. Utol-

jára pedig csókra nyujtják kezeiket és arcukat a két részen levő szülők: Vége van az eljegyzésnek.

A muszka törvény az eljegyzést a házassággal egyenlő érvényűnek tekinti. Felbontásukat szigorúan bünteti. Kérdeztem Maschát, mikor lesz az esküvője? „*Egy hét múlva*“ felelé szem lesütve, mintha már is érezte volna az osztályabeli férjes nők szomoruan lealacsonyító helyzetét, melyet egy pár közmondás hiven így jellemez: „*Muszka paraszt nem szereti a feleségét, ha nem veri.*“ — „*Szeresd feleségedet, mint lelkedet, de rázd meg, mint az almafát.*“ — „*Verd meg feleségedet ebéd előtt egyszer, s vacsora előtt egyszer.*“ — „*Becsületesebb a kutya egy asszonytól, mert az a gazdát nem ugatja.*“

A muszka alsóbb néposztály nem takarékos. Nem keres sokat. Kevés keresete is alig elégséges a sok név- és ünnepnapünnepélyekre. Ez ünnepélyen annyi teát iszik, hogy a szemlélő elcsudálkozik. A parasztnak, bármilyen szegény is, lennie kell egy samovárjának (tea-főző), mely czár és paraszt előtt egyformán nélkülözhetlen házi eszköz. Ezüstből, nickelből vagy rézből készítik. Csakis a samovárban forralt víz jóságában hiszen. Ünnepeken ez az eszköz mindig az asztalon van, hogy a meghívott barátok és rokonok — *pitj tschai* — egy kis teát ihassanak. Az alsó osztály pohárból és cukor nélkül issza; legfennebb egy kevés rumot vagy limonádét tölt hozzá. A ki talán hetek óta hust még nem is látott: az is inkább költi el kevés pénzét teára és az ehhez szükséges nyalánkságokra.

Főtáplálék a „*borscht*“ (czéklagyökérből készített valami), a „*tchi*“ (káposzta), és a „*kasha*“ (fekete leves). Ezek az orosz nemzeti eledelek. Ilyen még a „*pirogg*“ is (felvágott hussal összegyurt pástétomféle). A cselédség a gazda ételéből nem kap semmit. Ezek a nemzeti eledelek — szerintök — jobbak, mint a francia szakácsok finnyás készítményei.“ Angolból: Németh István.

A rosszra való hajlam a rossz nevelés következménye-e?

(Felelet.)

I.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Az U. K. 2-ik számában az a kérdés vettetett fel, hogy vajjon a rossz a hajlam, vagy nevelés következménye-e?

A szerkesztő úr szives engedelmével hozzá kívánok szólni a kérdéshez, nem azért, hogy eldöntsem, hanem hogy annak esetleges további tárgyalásához egy néhány adattal hozzájáruljak. Kevés lévén azonban a tér, a kérdést épen csak érintenem lehet, de tüzetesen és alaposan tárgyalni, kimeríteni nem.

Én a kérdést kissé módosítva tenném fel. Például ilyen formán: a rosszra való hajlamból mennyit ad a születés és mennyit a nevelés? Mert előttem legalább kétségtelen, hogy a rosszra való hajlamban része van a születésnek, de a hajlam felkeltéséhez, erősítéséhez hozzájárulhat a nevelés is.

Az orvostudomány és a lélektan ma már az öröklés elvét megdönthetetlen bizonyosságúnak tanítja. E tan mellett szól különben az általános tapasztalat is. A gyermekek a szülőktől nemcsak testi, hanem erkölcsi és szellemi tulajdonságokat is örökölnek. Az öröklésnek aztán szintén kinek-kinek tapasztalata, tanúsága szerint különböző fajai vannak. Öröklődnek a faj általános tulajdonságai; európai embernek nem születik néger gyermeke. Örökölhetnek a gyermekek nemcsak közvetlenül szülőiktől, hanem közvetve nagy és ősszülőiktől is. Szóval az öröklésnek lehetnek s vannak is módzatai, de az öröklés maga bizonyos. Példákat szinte felesleges felhozni, hiszen a tapasztalat mellett szól. Mégis egy párt legyen szabad felemlítenem. A ki különben e tárgyról többet kíván olvasni, annak ajánlhatom elolvasásra a Felméri *Neveléstudományának* VI. fejezetét. Általánosan ismeretes pl. Goethének a *Wahrheit und Dichtung* cz. önéletírásában tett ama nyilatkozata, hogy ő a testalkatot atyjától, szellemi tulajdonait „die Lust zu fabulieren“-t anyjától örökölte. Az ilyen általánosan tudott kifejezések „görög orr“, „Habsburgok ajaka“, „zenész vagy festő család“ stb. stb. mind csak az öröklés tényével magyarázhatók. Goethe fennebb említett kijelentése bizonyára nagyban járult hozzá az öröklés elméletének megállításához s általános elfogadásához. A példákat végtelenül lehetne halmozni, de emlékezetéből mindenki idézhet elé számtalan mást.

Igy állván a dolog, megállapíthatjuk, hogy a gyermek bizonyos testi, erkölcsi és szellemi tehetségcsirákkal (*dispositio, potentia*), mondhatnók arraivalóságokkal jő a világra.

Az emberi lélek a születéskor nem egy teljesen sima lap domborulatok és homorulatok nélkül, hanem vannak rajta kis emelkedések és beesések, a melyeket épen az említett tehetségcsirák alkotnak.

Ezeket a csirákat a nevelés kezdi ébresztetni, éleszteti, kifejteni, növelni és erősíteni. A nevelésnek tehát, midőn munkáját megkezdi a fejletlen gyermeki lélek körül, már van kész anyagja, melyet feldolgozni, kialakítani van hivatva. És épen ezért oly fontos s szinte egyedül lehetséges a nevelésben az módszer, inductív alkalmazása, a mely nem nagy embereknek sok tanúlással, nagy szorgalommal s éles elmével megállapított általános tételeivel s azok alkalmazásával kezdi, melyeket a gyöngye gyermeki lélek fel fogni nem tud.

Tehát a gyermek születésekor már magával hozza a tehetségek csiráit, vagy a keretet, a rámat, a melyet aztán a nevelés tölt be a meglevő nyomokon képzetekkel, fogalmakkal, erkölcsi és szellemi tulajdonságokkal. Ilyen értelemben tehát bizonyos mértékig mindenki születik a jóra vagy rosszra, az ősei vagy szülői erkölcsi és szellemi tehetségeitől meghatározott irányban. De hogy a kérdés második ágára térjek, tagadhatatlan, hogy a nevelés és a körülmények a tehetségcsirák fejlődésének irányára, mértékére rendkívüli befolyással vannak. A körülményeken értem az éghajlat, táplálkozás, ruházat, földrajzi fekvés stb. módosító befolyását, melyet a nevelés elvei szerint kell irányítani. Hogy a körülmények mily nagy befolyással vannak a test és a szellemi s erkölcsi tehetségek kifejlődésére, irányítására, azt a tudomány még nem is nagyon régen csak sejtette, de nem tudta meghatározni. Jelen száz évben *Quetelet* és az angol *Buckle A civilizatio története Angolországban* cz. művében irányították e fontos kérdésre a világ figyelmét. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy *Buckle* abban a törekvésében, hogy mindent a természeti körülmények hatására vezessen vissza, igen messze ment. Ezen kísérletekből és törekvésekből fejlődött ki aztán a *statistika*, ez az egészen modern tudomány, mely egyfelől a nevelés e kérdésének tisztázására megbecsülhetetlen szolgálatokat teljesít, de másfelől ifjúi erejének tudatában lehetetlenre vállalkozik, midőn az embernek nemcsak testi, hanem erkölcsi és szellemi életüneményeit számokban akarja kifejezni s el akarja hitetni, hogy csak ez módszer az egyedül célra vezető s sikerrel kecsegtető.

E törekvéseknek egy másik iránya az, a melynek *Lombroso* a híres turini egyetemi tanár a képviselője. *Lombroso* ugyanis azt mondja, hogy a gonosztevők, bűnösök a legtöbb esetben nem vonhatók felelősségre, mert bűneik nem beszámíthatók. A hajlamot a rosszra vagy szülőiktől örökölték, vagy a körülmények fejtették ki bennök. S ők nem tehetnek másképen, mint a hogy cselekedtek, mert nem szabadúlhatnak az említett tényezők elhatározó befolyása alól.

Ezek után fogadjuk el azt a nézetet, hogy a körülmények s a nevelés is, a mely végelemzésben nem egyéb, mint művészi, vagy mesterséges körülmények alkalmazása a gyermeki lélekre a szunyadó erők ébresztése és kifejtése érdekében, igen lényeges befolyással lehetnek a jóra vagy rosszra való hajlam erősítésében. A ki a körülmények ilyen nagy befolyását nem akarja elismerni, az idézzon elé emlékezetéből idetartozó tapasztalt eseteket. Különben *Buckle* említett művéből egy néhányat én is idézhetek.

A bűntények között a gyilkosság egyike a legönkényesebben s legszabálytalanabbul előfordulóknak. S a statistika mégis bizo-

nyos szabályszerűségeket nyújt. Franciaországban 1826 – 1844. évek között a büntettek száma a férfiak halálozási számával körülbelül megegyezik. Londonban 1846-ban volt 266 öngyilkossági eset, 1847-ben 256, 1848-ban 247, 1849-ben 213, 1850-ben 229. Az ilyen meglepő statisztikai adatok méltán gondolkodóba ejthetnek s Buckle azt következteti ezek alapján, „hogy az emberek bűnei nem annyira az egyes gonosztevő bűneinek az eredménye, hanem azon társadalom állapotából következnek, melybe az egyén vettetett.“ A statisztikai adatok lehetnek hibásak, hiányosak; hiszen pontos felvételük majdnem leküzdhetetlen akadályokkal jár s ezért egyáltalában nem akarjuk hinni, a mit Buckle oly nagy hévvel vitat, hogy a társadalmi, vagy erkölcsi, szellemi élet törvényei ép oly szigorúak, ridegek s kivételt nem ismerők, mint a természeti törvények.

Hanem bizonyos szabályosságot és törvényszerűséget az általában, a tömeges jelenségekben nem tagadhatunk. *Mayer: A társadalmi élet törvényszerűsége* cz. művében a havazást hozza fel megvilágosító például: „Teljes véletlennek látszik, a föld melyik pontjára fog az egyes hópehely esni és mégis tökéletesen egyforma a hólepel azon rétege, melyet erős havazás után a földön találunk. Sohasem fogjuk találni, hogy egy négyszögmeter erősen be van havazva, míg a mellette levők mentesek volnának.“ (M. T. Akad. könyvkiadóhivatala. Budapest, 1881. 64. l.) A társadalmi élet e törvényszerűségének bizonyára megvaunak okai; csakhogy azokat gyökerökig a tudományos kutatás mai eszközei mellett még nem kísérhetjük. Azt azonban bizton állíthatjuk, hogy ebben a körülményeknek, éghajlatnak, talajnak, táplálkozásnak, ruházatnak s általában a természeti környezetnek, valamint a nevelésnek is nagy része van.

Elérkeztünk odáig, hogy most már az előzmények után a kérdésre megadhatjuk a feleletet: a rosszra való hajlamért felelős az öröklés; így aztán érthetjük a bosszúálló Jehova szavát: megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban harmad és negyediziglen; felelős azonban a nevelés is. De vajjon melyik nagyobb mértékben? Azt hiszem az öröklés.*

Kolozsvárt, 1896. febr. 7.

Dr. Gál Kelemen.

Irodalom.

Székellyföldről beszélek regék, góbéságok, írta Péterfi Tamás. Ezt a csinosan kiállított kis könyvet élvezettel olvastuk el. Sok

* Szerkesztőségünk a véleményeket egyelőre minden észrevétel nélkül közli. Szerk.

eredetiséggel, élénk megfigyeléssel van írva. A népdalok általában mind sikerültek. A jeles mondásokból lapunk is közölt már. Ajánljuk a könyvet, mint egy ifju író tehetségének derék meguyilatkozását. Ára 3 korona. Kapható szerzőnél Tordán.

Mit olvassunk a bibliából?

V-E

Ápril hónapban olvassuk: I., Máté ev. 25 r. — 28. Továbbá Ezs 42 r. 1—17 v. Kol 3 r 1—17 II., Zs. 63. Ján. 7 r. 1 - 17 v. III., Zs. 65 Jan 8 r 12—30. IV., Zs. 66 és Jan. 10 r. 1—18. Ezek a bibliai helyek főleg a husvétii ünnepre vannak szánva, de az I—IV. pont alá felvettek ápril hónap négy vasárnapjára oszthatók be.

Kisgyermek: Mama lelkem ez a könyv nem mond igazat.

Hunor

Mama: Hogy mondasz te ilyent?

Kisgyermek: Hát úgy is van, mert azt mondja, hogy a gólya vándor madár, hát akkor télen hogy hozhatja el a bubit?

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Boldog ünnepet kívánunk olvasóinknak!

Köszönet

— A főt püspök ur kinevezte Tarcsafalvára lelkésznek Ürmösi Sándor fiátfalvi lelkész, Toroczkóra másodtanítónak Buzogány N. Keményfalvi községi tanitót.

Könyv

— A főiskola köréből. A kolozsvári főiskolában közelebről igen mozgalmas napok voltak. Az iskolai ifjuság febr. 28-án egy concerttel egybekötött tánczestélyt rendezett a városi vígadó termeiben. Az estély bevételai a tekintélyes összegre menő felülfizetések beszámítása nélkül nem fedezték ugyan a kiadásokat s így anyagilag nem mondható teljesen sikerültnek, de annál nagyobb volt az erkölcsi siker, a mit a concert-darabok gondos előadása és a válogatott közönség teljes mértékben biztosított. — Ez estély, melynek elnöke Perédi J. tanár, alelnöke Nagy Miklós, VIII. oszt. tanuló volt, újabb bizonyága ifjuságunk életrevalóságának. — Márczius 15 két a régi szokás szerint ezidén is megünnepelte ifjuságunk Emlékbeszédet ezuttal Nagy Miklós VIII. oszt. tanuló tartott, s a „Talpra magyar“-t Czákó Jenő szintén VIII. oszt. tanuló adta elő. Az ünnepély elég sikerültnek mondható, bár lehetett volna egy kissé lelkesebb is. A Sándor és József napokat szintén megünnepelte az ifjuság Sándor napja alkalmából Boros Sándor isk igazgató tiszteletére rendezett egy házi ünnepélyt, a mely alkalmal az igazgató ur egy beszédben és egy hangulatos kölreményben üdvözlötetett. — József napján pedig Mélt és Föt. Ferencz József urnak szerenádott adott Ez alkalommal Ekárt Andor isk. főnök vezetése alatt theologusok és gymnasiumi tanulókból álló 6 tagu küldöttség üdvözlölte az ifjuság nevében szeretett főpásztorunkat. Az érekkar Iszlai M. vezetése alatt és az Apolló-kör működött. —

E-i

— A Küküllőkörből a következő levelet vettük. Jan. 27-én kezdette meg, febr. 15-én végezte be munkáját az esperesi vizsgálószerk. Örömmel jelezhetem, hogy hűveink között a vallásos érület ez átmeneti időszakban semmit sem változott. Fiatal esperesünk minden egyházközségünkben apostoli szavakat intézett ugy belsőembertársaihoz, mint hitrokonaihoz, az evangéliumi békességet hirdette mindenütt Lelkesítő beszédével legtöbbet ért el Dombón, honnan a hitrokonok közül többen, de a dalárda is felmegy Budapestre a millenáris ünnepre s ottani tem-

E-i

plomunkban bemutatja magát az Istentiszteleten énekelve. Az egyházak számadásai rendesek voltak, mely leginkább azzal éretett el, hogy esperesünk minden egyház számára mintaszerű Pénztári naplót készítettett. Az iskolákat is megalogatta a vizsgálószék. A gyüleések előtt istentisztelet volt, hol minden egyházban a jegyző imája után esperes aa. üdvözölte hitrokonainkat. K. L.

— **Kövenden** az unitárius énekvezéri állomás a tanítói állomással egyessítetteti fog. Okleveles ifju tanítóknak, a kik az énekvezéri teendőkbén jártasok, igen alkalmas állomás lesz.

— **Vogel Károly**, a Gámán J. örököse nyomdájának derék ügyveze-tője megérdemelt szép kitüntetésben részesült. 50 évi szorgalmas munkája elismeréséül a király ő Felsége az arany érdem-keresztrel ajándékozta meg, melyet márcz. 22-én a városház termében nagy ünnepélytel nyújtott át Albach Géza polgármester. A nyomdász testület arany órával és arany gyűrűvel lepte meg. Olvasóink is bizonyonnyal örömet csatlakoznak hozzánk jókívánataikkal, hogy az a derék férfi. a kinek kezéből került ki az „Unitárius Közlöny“-nek az elsőtől kezdve mindenik száma, még sokáig éljen jó erőben és munkás kedvében.

— **Magyar közmondások és szólások** cz. alatt dr. Margalits Ede budapesti egyet. tanár könyvet szándékozik kiadni a mutaványból itélve egy rendkívül gazdag és becses gyűjtemény lesz, melyet sem könyvtárak sem magánosok nem nélkülözhetnek 40 kros 10 füzetben jelenik meg. Megrendelések szerzőhöz intézendők Budapestre, huszár-utca 6. sz. alá.

— **Emléke Ferencz József** unitárius püspök 40 évi jubileumának. Szerkesztette Boros György. Tartalma: a püspökhöz intézett üdvözlő beszédek, az azokra adott válaszok, 40 év képe az unitárius főiskolában Ára 50 kr.

— **Halálozás** *Siménfalvi* B Sámuelné Nagy Zsuzsánna, felső-rákosi volt lelkész özvegy meghalt febr. 24-én élete 87-ik évében Felső-Rákoson. *Siménfalvi* Sándor és György lelkészek, *Ferenczi* Lajos tanító neje édes anyjukat gyászolják a néhaiban. *Özv. Sinczky* Istvánné meghalt febr. 28-án élete 67-ik évében, gyermekei *Andrásh* Gáborné és *Sinczky* Géza s számos unoka gyászolja. *Széketty* Lászlóné ny. lelkész *Széky* László neje meghalt Tordán élete 40-ik évében *Rész-véttel* értesülünk a fiatal derék nő haláláról. — *Sepsiszentiványi* özv. *Szentiványi* Józsefné sz. *Szentiványi* Krisztina meghalt, február 20-án élte 83-ik évében, fiai *Gyula*, *Miklós*, *József*, *Gábor* egyházunk derék oszlopos férfiai és számos unoka gyászolják. — *Sárdi* Imre énekvezér *Kövenden* megh. 42 évi hű szolgálat után élete 69-ik évében. Előbb toroczkói leány-tanító, majd a kövendi népes iskola tanítója volt, fia *Samu* főiskolánk s. tanára és három leány gyászolja. — *Fakab* Dezső máv. hivatalnok *Kolozsvárt*, — *Böjthe* Mózes honvéd százados *Kolozsvárt* 52 éves korában, — *Sárkány* Fe encz ev. ref. collegium ny. tanára 1848—49-iki volt honvéd hadnagy 75 éves korában. Jeles tanár, közszereteten álló férfiú volt. — *Zsakó* János postamester, egyl. tanácsos márcz. 24. 66 éves korában. A toroczkói egyháznak lelkes támogatója volt

— **Konfirmacioi emlék.** A t. lelkész uraknak figyelmébe ajánljuk, hogy a D. F. E. választmánya a rendelkezése alatt álló emléktárgyakból a konfirmálóknak ajándékképpen megküld a Fiat. Barátja egy-egy száma mellett egy-egy új testamentumot és a főt püspök ur képét. Feltétel az, hogy a Fiat. Barátja ára küldessék be és pedig: 11 pldért 1 frt; 23 pldért 2 frt; 35 pldért 3 frt; 48 pldért 4 frt. Minthogy az új testamentumból csak korlátozott számu példányok vannak, az ajándékok kiadásában a megrendelés sorát tartjuk szem előtt.

— **Sepsi köröspataki** egyház harangja költségeire adakoztak: (Folytatás.) *Schmidt* Arnoldné 2 frt, ifj. *Bedő* András és neje 2 frt, *Duka* István és neje 1 frt 50 kr, *Duka* Erzsike 50 kr, *Kellán* András 24 kr, *Költő* Benedek és neje 1 frt, *Kellán* János 20 kr, *özv. Téglás* Istvánné 50 kr, *Kész* Ferencz és neje 1 frt, *Költő* Rózália *özv.* 50 kr, *Bokor* János és neje 50 kr, *Imreh* Györgyné 50 kr, *Lázár* Jánosné 20 kr, *Sorbán* Albert 30 kr, *Költő* Sámuel és neje 1 frt, *özv. Baló* Lajosné 50 kr, *Imreh* Lajos és neje 1 frt, *id. Költő* Bálint és neje 2

frt, Séra Ferencz 50 kr, id. Para József és neje 50 kr, Téglás József és neje 50 kr, Bálint Jánosné 20 kr, Kövér Sámuel és neje 20 kr, tks. Szántó Ferencz 50 kr, fiat. Kozma Imre 2 frt 50 kr, Fejér József 15 kr, Amiga Adolf és neje 1 frt, Stamm János és neje 50 kr, Szabó Dénes és neje 1 frt 50 kr, Költő Aron és neje 1 frt 50 kr, Költő Ferencz és neje 1 frt 50 kr, Para Sámuel 50 kr. (Vege köv.)

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Márczius havi felolvasásunk a hó 22-én tartott. A hallgatóság száma valamivel kisebb volt, mint a többi felolvasáson, mivel ugyanabban az órában tartott a városban a Kossuth-gyászünneppel, de az érdeklődés teljes, az élvezet nagy volt. Főleg a nők voltak nagy számmal. *Dr. Gál Kelemen* főisk. tanár a „szépről“ tartott felolvasást, melyben a helyes megfigyeléssel párosult tanulmány nagy csinnal volt összeállítva. A hallgatóság mindvégig élénk figyelemmel kísérte s nem egyszer tetszését nyilvánította. *Dr. Lengyel Dánielné* asszony felolvasásának tárgya volt: „a nő a polgári házassági törvény alatt.“ Felolvasó ismertette a polgári házasság történelmét a különböző országokban s igen élénken vázolta a nők helyzetét, melyet most csak azért tekintenek kedvezőtlennek, mivel a mostani nők mind abban a bitben voltak felnevelve, hogy a házasságot érvényesen csak a lelkész kötheti meg. Ez a jövőben megváltozik, de nem az, hogy a házasság életben a vallás áldásaira mindig nagy szükség lesz. A hallgatóság mindkét felolvasáson nagy elismerését, Ferencz József püspök ur, mint elnök, köszönetét nyilvánította.

Az Unitárius Közlöny a millenium alatt annak rendje és módja szerint össze fogja szedni minden erejét, hogy a nagy ünnephez méltóan jelenjék meg Szerkesztőségünk gondoskodni fog, hogy a májusi hat számban — tehát augusztusban is — összes eddigi dolgozó társaink elmondják gondolataikat, kiki a maga irodalmi körében. Ez nem kevesebb, mint 80 író a fiatal kezdőktől fel a 60 éves jubilánsig. Ezt a rövid tudósítást — kérjük — vegyék tudomásul úgy a kedves olvasók, mint a t. dolgozó társak. Az olvasók azért, hogy ha netán hátrálékjok van, küldjék be, mert a milleniumi számokat olyan költségesen kell kiállítanunk, hogy csak a rendes fizetőknek küldhetjük meg. A dolgozó társak azért, hogy sziveskedjenek minél előbb bekopogtatni hozzánk.

Az egylet pénztárába 1896. jan. 22-től márcz. 20 ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Székely József Torda 95—96-ra, Simon József ifj. Toroczko 96-ra, Killyéni Endre, Fiume 96—67-re, Kelemen Lajosné özv. M.-Újvár 96-ra, Kozma Elek A.-Siménfalva 95-re, Csegezy Gyula, Halmágyi Zoltán, Gergő Károly, dr. Pálfi Mór, M. Farkas Sándor, Budapest, 96-ra, Máthé Zsigmond H.-Oklánd 93—95-re, dr. Székely Ferencz Budapest (2 frt), Kászoni Ferencz Ny.-Gálfalva 96-ra, Barla Eszter Torda, Buzogány Mariska Budapest, Csiky Károly Kolozsvár, Zöld Mariska M.-Andrásfalva 96-ra, Puchmann József Szigetvár, Elekes József alapító A.-Siménfalva, dr. Wettenstein Aron Medgyes 96-ra, Firtos István Benzéd 95—96-ra, Rákosi Józsefné özv. Abrudbánya, Dániel Gábor alapító Olasztelek, Nagy Balázs Torda, Adámok Jánosné Kolozsvár, 96-ra, Szigethy Miklós alap. Kolozsvár 96—97-re, Delreczeni Sándorné, Haller Rezsóné, Hátházi Sándor, Pongrácz Lajos Kolozsvár 96-ra, Csép János Toroczko 95—96-ra, Borbély Ferencz, Vajda József, ifj. Vajda Márton, Kriza Gergely Toroczko 96-ra, Szánthó György, Székely K József, Bartha Ferencz, Gruber József, Raffaj Zsigmond Verespaták 96-ra, Székely Miklós Torda 96-ra, Dézsi Mihály Szováth 94—95-re, Kanyaró Ferencz Kolozsvár, Gothárd Pál H.-Almás, Gothárd János H.-Almás 96-ra, Kemény Gizella báróné A.-Jára 92—95-re, Fekete Pálné özv. Kolozsvár 96-ra.

1 frt 20 kr. előfizetői díjat fizettek: Mayr János Mocs, Koncz Györgyné özv. Nagy-Borosnyó 96-ra, Pál András F.-Rákos 95-re, Gymn. olvasó egylet Szé-

kely-Keresztur, Csegezy Pál Dobrest 96-ra, Daczó Mózes Héderfája 93—96-ra, Adám Teréz Bede, Doby Antalné Homonna, Tana Sámuel S.-Sz. György, Török Ernő Mura-Szombat, Bors Albert Szind 96-ra, Szigethy István Gyulafehérvár 95—96-ra Gál Lajos Czelná, Barra Mózes Baromlak, Péterfi Lajos Páncsova 96-ra, András Mózes Csikszereda 94-re, Puchmann József Szigetvár, Nemes József Kolozsvár, Szél Géza id. Sz.-Keresztur, Bleha Jánosné Kolozsvár, Simó Ferencz Budapest 96-ra, Lapusán Gábor M.-Lápos, Ravay Julianna Verespatak, Törös János Torda, Nemes Kálmáné, Kardos Kálmán Kolozsvár, Kiss István M.-Szopor, dr. Gelei József Naszód, Ádámosi Ferencz M.-Ujvár, Kálmán Mózes Uj-Székely, Sidó Károly Radnóth, Bedő Dénes Naszód, Balázs Ferencz Segesvár 96-ra. 60 kr. kedvezményes díjat fizettek: Ravai József, Albertfi János, Szahári Balázs, Bardacz Miklós, Agh Lőrincz 96-ra, Nagy Béla 95—96-ra Tordáról.

A maroskői fiók-egylet pénztárába 1 frt tagsági díjat fizettek: Nagy Zsigmond Nánánfalva 94—95-re, Gál Ferencz Szt.-Gericze, Nagy Benedek Ny.-Szereda 95-re, csokfalvi, szentháromsági, ny-szentlászlói, ny.-gállfalvi, ny.-szentmártoni, vadadi, kaali, iklandi, nagy-ernyei, maros-szt-királyi ekklesiák 96-ra, Bendek János Csokfalva 91—92-re, Hadnagy József, Faluvégi Gergely Csókfalva 96-ra, Szénási Ferenczné ifj. Deés 96-ra, Székely Lajos Vadad 95—96-ra, Szász András Vadad 96-ra, Szakács Ferencz Kaál, Filep Domokos, György Albert Ikland 96-ra, Májay Gábor Sz.-Gericze 95-re. Az aranyos-tordai fiók-egylet pénztárába 1 frt tagsági díjat fizettek: Székely Miklós Torda 95-re, Csegezy Mihályné Torda 96-ra, Ferenczi Mózes Várfalva 96-ra és Máté Sándor Szentmihályfalva 94-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Arkosi Béla Körömczbánya 45 kr., Vécsei Sámuel Kolozsvár 1 frt 20 kr., Springmann Ferencz Budapest 1 frt, Daczó Mózes Héderfája 1 frt, id. László Ferencz, Gyepes 1 frt, Buzogány Mariska Budapest 1 frt, Elekes József A.-Siménfalva 10 kr., Székely Miklós Torda 1 frt Fogadják a választmányi szives köszönetét

Kolozsvárt, 1896. márcz 20-án. Gálfi Lőrincz p'ntzárnok.

Szerkesztői izenetek. M. F. S. Bp. Az U. K. fölös számaik köszönettel elfogadjuk és kérjük. A négy új tagnak elment a lap. Derék munka! P. T. Megjött és ime most megy az ismertetés B. Á. Ab. Csinos költemény, elismerjük, de miután már több helyen megjelent, nem közölhetjük. Ugy látszik, hogy jó forrás, kerülj onnan egy vagy más. Azokat a dalokat érdeklél várjuk. K. A. Mv. A mv. egyik. ugy lesz, a mint irád A többit bizzuk a jövőre. A beszédkötet kérdésében egyetérték veled.

A milleniumi istentisztelet május 10-én, az országos ünnepélyekkel egy napon fog megtartatni az unitárius egyházban is.

TARTALOM: Miért üldözz engemet... (Költemény.) Rédtger Géza. 49. l. — Feltámad a lélek. Boros György 50. l. — Az unitárius papság és a millenium. Simó János. 51. l. — Az unitárius kereszténység Ferencz József. 54. l. — A történet könyvéből. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 58. l. — Egyetmás a hazugságról. (Vége.) Dr. Brassai Sámuel 59 l. — Egy fiatal lelkesnek. (3-ik levél.) Boros György. 64. l. — Képek egyházunk életéből. Kelemen Albert. 65. l. — A Megváltó és a sütő-asszony. (Krisztus-monda) Végh Mátyás. 68. l. — „A mai Oroszország.” Németh István. 71 l. — A rosra való hajlam a ros nevelés következménye-e? (Felelet.) I. Dr. Gál Kelemen. 73. l. — Irodalom. 76. l. — Mit olvassunk a bibliából? 77 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A főt. püspök úr A főiskola köréből. A Küküllőköréből. Kövenden Vogel Károly. Magyar közmondások. Emléke Ferencz Józsefnek. Halálozás. Konformációi emlék. Sepszi-Kőrösöpatakon. 77. l. — Egyleti élet és munkásság: Felolvasások Kolozsvárt. Az Unitárius Közlöny a millenium alatt. Nyugtatások. Szerkesztői izenetek.

Lapunk ezen száma két iv.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputca 2.)